

Moje ime je Dodo

Dodo. Such a dodo. Haha, čujem ih! Oni me uvek tako zovu. Tata, Mama, zašto ništa ne kažete? Vi nikad ništa ne govorite. Baš vâs briga. Ne obraćaj pažnju, pusti. Oni su zlobnici, zavidljivci. Ako im uzvратиш, pljunućeš na samog sebe. Pusti, ignoriši ih. Izbriši ih. To je lako, samo zatvori oči, zatvori usta, oni nestaju u tami. Za mrlje ne treba sapun, ne treba ih trljati, one nestaju i bez vode. Samo zatvori oči, drži ih čvrsto zatvorene, pesnice na kapke i guraj, jabučice upadaju dublje, vidiš iskre. To mi se sviđa. Artemizija, stara dadilja², skoro je slepa, ona vidi iskre. Rekla mi je. Šta vidiš, dado³? Šta vidiš tim svojim plavim očima na crnom licu? Iskre, de-te.⁴ Vidim iskre, ništa drugo. Artemizija, što mi je dala svoje mleko. Dojke su joj sada mlitave, vise na njenom debelom stomaku. Stoje joj kao kakva siva košulja. Ali lice joj je crno i glatko, prstima još volim da prelazim preko njenih obraza. Mali moj, dete moje.⁵ Ona to kaže tiho, tiho, a ja – zatvaram oči da vidim ono što ona vidi, samo crnilo, malo crvenog sa strane, senke lišća što se pomiču na suncu. Ona ima samo mene. Njena ćerka Onorina, njene nećake, nećaci, ne dolaze da je

² „nénéné“ – kreolski (prim. prev.).

³ „nénéné“ – kreolski (prim. prev.).

⁴ „pikni“ – kreolski (prim. prev.).

⁵ „Mo piti noi, mo pikni“ – kreolski (prim. prev.).

vide. Stide je se, stide se zato što je ona bila sluškinja⁶ Laroovih, Fešenovih, robinja, kako kažu, zato što je kao katran⁷, crna kao gar, ali ja je volim, koža njenih ruku je nežno-gruba, istrošena, ružičasta, bez nabora, nikad nije imala liniju života ni liniju srca, sve te linije što ih devojčice imaju na dlanovima. Mama Laro je umrla, ali Artemizija je i dalje tu. Nećeš umreti, kaži, Artemizija? Svi mogu umreti,⁸ Dodo. Ali ne ti, Artemizija, ti ne možeš da umreš.⁹ Volim kad se smeje, svi su joj zubi sasvim beli, zato što uvek žvaće svoj slatki koren, iako puši cigarete koje ne mirišu lepo. Debela je, teško se kreće, noge su joj otekale, na stopalima ima ranice koje ne zarastaju, na njih se lepe mušice. Volim da dodirujem njene stare dojke, daju mi mleka dok umirem zato što Mama nema mleka, dodirujem joj dojke i kažem: Ova ovde je moja, a i ona tamo. To je zasmehava. Pljesne me po rukama brundajući, ali to je zabavlja. Artemizija zna sve zagonetke, naročito one malo prostačke, one što se ne govore deci, onu koja kaže: Vent' contre vent' ti bout' dans labouce, beba je na maminoj sisi, ili još i onu koja me uvek zasmehava, ki li pli piti ki li ki li poupou, šta je manje od dupeta vaške?, i odgovor: Dard so mâle, žaoka njenog mužjaka. Zbog toga njena ćerka Onorina ne dolazi često da je vidi. Onorina je pentakostalka. Mrzi sve Fešeneve, htela bi da ih vidi u paklu. Sada su mrtvi, Mama Laro, Tata i stara Artemizija. Ostao sam samo ja. Ali ja nisam Fešen, već Kamičak. Ja sam

⁶ „nénéne“ – kreolski (prim. prev.).

⁷ „en' godron“ – kreolski (prim. prev.).

⁸ „Tout le monde pé mourir“ – kreolski (prim. prev.).

⁹ „pas capab mourir“ – kreolski (prim. prev.).

Dodo, to je sve. Zato me Onorina prima u kuću, pristaje da spavam na dušek u na zemlji, pored vrata, kao neka lutalica bez doma.

Svakog dana hodam. Po ceo dan. Hodam toliko da su mi cipele progledale. Kada rupe postanu prevelike, i kada više ne mogu da ih zapušim kartonom, krećem u potragu za drugim cipelama. Znam gde da ih nađem. Idem prema brdima, prema Tru o Serfu, prema Botaničkoj bašti, svedenborgijanskoj crkvi. Tu mogu naći druge cipele. Čak ne moram ni da preturam po kanta-ma. Tražim od služavki¹⁰, na pragu, a one idu da pitaju svoje gospodarice, i vraćaju se s parom cipela uvijenim u novine. Zadržavam i novinski papir. Volim da čitam vesti, čak i kad nisu sasvim sveže, pa ni cipele nisu baš sasvim nove. Sedam na ulicu u hlad velikog drveta, ne čitam više baš najbolje zato što se redovi mešaju, čitam samo vlastita imena, volim da čitam imena. Pamtim ih po abecednom redu, evo:

Čang Ving Sing Mari-Luiz
Čavla Čahek
Čiroh Zajnah
Čelembor Madhvi
Čeong Jun Alison
Čojčo Bibi Šejzi
Trilok Manu Rohan
Ji Tong Vah Žeremi

Služavke¹¹ mi daju cipele i imaju za mene lepu reč, zovu me mojim imenom Dodo, nikad Fešen Kamičak,

¹⁰ „nénéne“ – kreolski (prim. prev.).

¹¹ „nénénes“ – kreolski (prim. prev.).

ponekad se malo šale, prave se da su zaljubljene, ja sam njihov dragan, smeju se sa tim svojim belim zubima i daju mi cipele. Mogu krenuti dalje, ići daleko, do planina, do šume, hodati krupnim koracima po ivici puta, automobili sviraju, autobusi, kočnice kamiona škripe, neki mi čak i dovikuju: „Ej, Dodo!“ Hodam, a zatim se umorim i sedam na nasip. Gledam planine, kišne oblake, a u daljini, prema Ramparu, ponekad ugledam more, vidim sunce kako sija nad talasima.

Uvek na kraju stignem na Almu. Prolazim kroz sve te nove četvrti, ima mnogo mladih, studenata, bankarskih službenika, ovde me niko ne poznaje, ovo je novi svet. Prelazim preko mosta Kaskada, ili idem putem trske preko Minisija, idem uz reku, duž ivice jaruge, tamo gde sunce štipka za oči. Stižem u Valtu, prolazim ispod mosta, i duž obale jezera idem do nekadašnje linije železnice. Volim da dođem ovamo, nikada nikog nema. Ponekad samo neka starica koja skuplja grančice za potpalu, ili ratar što se vuče s flašom araka. Pored jezera, psi laju. Zazirem od njih, tih malih žutih pasa što ujedaju. Ovde ostajem. Ujutru je ugodno pored vode, vrebam viline konjice. Skupljam kamenčiće i čekam. Tražim isečene trske, sisam šećer, prednji zubi mi nisu dobri, ali imam dobre kutnjake, mogu da izdrobim vlakna i sisam sok, opor, gorak sok, Tata ga kuva u bakarnom kotlu sve dok se ne pretvori u blato, on kaže da je to zdravo, da je to kao da piješ zemlju.

Alma. Umem da izgovorim to ime od malih nogu. Kažem: Mama, Alma. Mama je Artemizija. Prave Mame se ne sećam dobro. Umrla je kad sam imao šest godina. Visoka je i bleđa. Izgleda da polako umire, od

krvi, ili od kostiju. Ona je velika pevačica, to svi kažu, zato je moj tata voli uprkos zlim ljudima koji hoće da ona ode zato što je kreolka sa ostrva Reinion, s mnogo kovrdžave kose. Jako je mršava, uvek uspravna. Sećam se kako pre smrti stoji pred kuhinjskim vratima, bela je, obučena u belu spavaćicu. Baštovan Harekrišna kaže da liči na utvaru. Gde je Artemizija? Mama, hoću Mamu. Vičem u pravcu utvare: ne zovem tebe, zovem Mamu, Artemiziju, moju dadu¹². Neću tebe.

A zatim se vraćam prema groblju Sen-Žan. Volim da dođem ovamo. Ovde je pomalo moja kuća, pošto svoju kuću nemam. Kažem to čuvarima groblja, i to ih zasmehava: „Dodo, koja je tvoja kuća?“¹³ Rugaju mi se, ali me poštuju zato što sam Fešen, poslednji iz loze. Fešenovi su ovde svuda, mrtvi: parcela O, parcela J, parcela M. Ne poznajem ih sve. Ali znam gde stanuju. Akab Felsen s mojom bakom Žani Bet, blizu velikog crnog drveta. Ežen Felsen s Mari Zakari, blizu statue Arhandela Gavrila. Rober Felsen, „moj otac“¹⁴ na kraju aleje, pored Fitusijevih. Na mermernoj ploči je njegov portret, ali napola izbrisan. I na drugom kraju groblja, blizu starog zida, zato što ih niko neće drugde, Tata i Mama Laro pod pločom od sivog granita. Tu je ploču nekad okruživao lanac, ali neko ga je ukrao i ostala su samo četiri betonska stuba s rupom u kojoj se još vidi rđa s lanca. Dolazim s komadom krede i prelazim preko slova koja nestaju: Antoan Felsen, 1902–1970, i Elen Rani Laroš, 1913–1940. Volim ta imena. Veoma su nežna. Ona su, duboko u meni, šapati. Izgovaram

¹² „nénéne“ – kreolski (prim. prev.).

¹³ „Dodo, vinn lacaze“ – kreolski (prim. prev.).

¹⁴ „enn'mon père“ – kreolski (prim. prev.).

ih sasvim tiho, a zatim prelazim komadom krede preko slova i brojeva. „Dodo šta radiš ovde?“¹⁵ To je čuvar, veoma je visok i veoma crn, na glavi svagda nosi slamnati šešir. Obučen je u crno isflekano i pohabano odelo. Zove se Žan. Gos'n Zan. „To će ti se izbrisati, stari moj. Treba da staviš farbu. Mogu ja da ti dam farbu.“¹⁶ Ali ja neću njegovu farbu¹⁷. Malo farbaš i onda zaboraviš? Godinu dana se ne pojaviš? Ne, ne, matorci hoće kedu. Šapnuli su mi na uvo, u jednom snu.

Pomalo pada kiša. Tako je svaki put kada idem u Sen-Žan. Krećem iz polja trske, koračam na suncu po puteljcima, zemlja je crvena i ispucala, osećam pripeku na licu i rukama, i kada idem preko puteva u pravcu Ebena, oblaci se kovitlaju iznad planine, veliki beli i crni oblaci što se sudaraju, osećam hladan kišni vetar. Ljudi žure, pogrbljeni ispod svojih kišobrana, devojke iz škole vešaju se za autobuse, njihovi glasovi uzvikuju „ah!“ i „oh!“, smeju se, beli zubi im obasjavaju lica. Gledaju me i još više se smeju. Ne poznajem ih. Rodile su se prošle godine. Nikad ih ne viđam, izuzev Aješe, ćerke gospođe Zin, ona ide u osnovnu školu, ali svi kažu da izlazi s dečacima, Aješa ima crnu kovrdžavu kosu a oči su joj zelene. Ona me ugleda, uzvikne moje ime: „E-o! Dodo, Dodo-bird! Gde si bio¹⁸?“ Ja joj odgovaram jedva mičući rukom, zato što mi je Aješa draga, veoma je lepa, i nastavljam put prema kiši što pada i teče mi niz obraze, što mi kvasi košulju i silazi niz noge. Ja volim kišu na groblju Sen-Žan. Tata, Mama, i vi volite kišu,

¹⁵ „Dodo ki li fer là“ – kreolski (prim. prev.).

¹⁶ „Mo pé donne la peinture“ – kreolski (prim. prev.).

¹⁷ „peinture“ – kreolski (prim. prev.).

¹⁸ „Kot to éte“ – kreolski (prim. prev.).

kad je čovek mrtav, voli kišu zato što ona liči na suze. Kada sam mali, ne znam da kažem „sipi“, kažem: „suzi“.

Tata, tata je visok i veoma mršav. Uvek je obučen u crno, zato što mu je umrla žena. Svi ga poštuju. Nikad je bio sudija, i mnogi ljudi ga se sigurno plaše. On je međutim veoma blag, nikad se ne razbesni, nikad ne viče. Svakog jutra odlazi poslom u grad, ne poljubi me. Ne rukuje se sa mnom. Gleda me malo nagnut napred, zato što je veliki a ja sam mali. Samo kaže: „Behave.“ Voli da mi se obraća na engleskom. Nikad ne govori tek da bi nešto rekao, svi ti ljudi što naklapaju, što se prepiru, što govore lagarije. On mi se obraća, izgovara nekoliko reči na engleskom: „So long.“ Ili još: „What’s up?“ Onda se uveče vrati, posle večere, sedne u svoju kožnu fotelju, raširi novine, i svaki put zaspi. On i puši, engleske cigarete koje drži između palca i kažiprsta kao olovku. Vrhovi prstiju su mu žuti, a i zubi. Dok je Mama još živa, ne usuđuje se da puši u kući, zato što ona mrzi miris hladnog duvana. Tako kaže Artemizija. A kada je Mama umrla, on ponovo počinje da puši. To kod njega izaziva napade kašlja. Noću ga čujem kako kašlje, ne može da prestane. To je zato što je on astmatičar, astmatičari ne smeju da puše. Doktor Arusing mu to govori, da mu svaka cigareta oduzima godine života. Ali Tata ga ne sluša. On samo kaže: „A ako se meni sviđa da skratim život?“ To se i događa. On kašlje po ceo dan i po celu noć, i jednog jutra krvni sud puca u njegovom srcu, u njegovoj glavi, i Tata umire. Čujem ga kako umire. To stvara veliku buku zato što pada na zemlju, a ja ne mogu da se pomerim zato što se plašim. Zatim se u njegovom grlu čuje kлокotanje vode,

on krklja, guši se. Artemizija ga u podne nalazi kako leži na pločicama, i bez ičije pomoći stavlja ga u krevet. Možda će, ako viknem ili otrčim po lekara, Tata i dalje biti živ.

U početku mu zameram, na groblju Sen-Žan. Idem da sednem na sivu kamenu ploču, na kojoj su ugravirani njegovo ime i ime Mame Laro. „Moraš slušati doktora Arusinga, ako slušaš šta ti kaže, još možeš da budeš sa mnom.“ Ali u stvari, mislim da je zadovoljan što ga nije slušao, i što je popuštao sve one cigarete koje skraćuju život, jer je sada sa svojom ženom. Više mu ne zameram. Mislim da i ja moram početi da pušim cigarete kako bih se brže pridružio Tati i Mami. U isto vreme, drhtim kad pomislim da sam pod tom sivom kamenom pločom. I ako sam ispod, ko će kredom pojačati imena i datume? Gos'n Zan to ne radi. On se čak i ne trudi da jednom nanese četkicom svoju farbu¹⁹, i dalje pije svoj rum i spava u svojoj kolibi na vrhu groblja, čekajući da neko dođe kako bi od njega izvukao novčić za zalivanje cveća ili čišćenje spojnice groba svojom starom četkicom za zube i svojom čašom slane vode. Ono što je dobro ovde na groblju Sen-Žan jeste da ima grobova Kineza. Oni se zovu Džung Fo, Džung Ho. To nisu naročito veliki grobovi, ali su veoma lepi. Uvek ima cveća, zelenih biljaka. I saksijā s ugašenim štapićima tamjana. Dobro je za matorce što su im ti Kinezi komšije. Oni koji se žale kako su ih maltretirali rođaci, prijatelji, svi, oni uvek kažu: „Otrovnice“, ili još: „Hod po mukama“, što znači da je ostrvo za njih pakao. Sada spavaju pored Kineza koji su tako čisti i tako uredni.

¹⁹ „peintire“ – kreolski (prim. prev.).

Ranije, nekad, dolazim ja s Tatom, jednom ili dva-put godišnje. On je obučen u crno, na glavi nosi zgo-dan šeširić, a na nogama lakovane cipele. Nikad ne nosi cveće, kaže da ga mrzi. Zato ga ni ja nikada ne donosim. Gos'n Zan kritikuje: „Onda, gos'n Fe'sen, nisi doneo buket?“²⁰ On misli da sam pacov. Prezire me zato što sam u cipelama bosonog. Pogađa da to nisu moje cipele. To tu su cipele nađene u kanti za đubre. Cipele mrtvaca. Hodam u koži mrtvog čoveka.²¹ Sve cipele su od kože mrtvaca. Ali zbog Tate, koji je gos'n Sudija²², on je na distanci. Ranije dolazim s Tatom, nema nikoga da nam dosađuje, da nas gnjavi. Sigurno je da je gos'n Zan već ovde, sakriven zajedno s ostalima, s bubašvabama u njihovim rupama. Izlaze pošto odemo, dolaze da onjuše grob, da vide mogu li nešto da štrpnu. U to doba, lanac oko groba je i dalje tu. Kao mali, sedam na lanac da se ljuļjam. Mamino ime je još sasvim novo, ispisano crnim slovima na sivoj ploči, vidim svako slovo, svaku brojku, urezano je u dnu mojih očiju. Ja želim da preko njih pređem crnim, ali ne nalazim ugalj. Pokušavam olovkom, odmah se briše. Zato je sad belo, od krede. Ali meni ne treba njegova prokleta farba²³. Da bi mi poka-zao, gos'n Zan zamazuje susedni grob, ne kineski, već grob jedne starice iz Lalmasije koju ne poznajem, jedne Amampur, možda radi namerno kako bi mi pripreto, sledeći put ću vas, Fe'sene, premazati. Ali ja ga gledam, ne kažem ništa, ali to znači: ako pipneš, ubiću te. Ni-sam tako visok kao Tata, mršav sam i žilav, ali moje

²⁰ „péna en'ti bouquet là“ – kreolski (prim. prev.).

²¹ „Marsé dans la peau dimoune mort“ – kreolski (prim. prev.).

²² „Missié Ziz“ – kreolski (prim. prev.).

²³ „Peintire“ – kreolski (prim. prev.).

lice izaziva strah, zato što nemam nos, nemam kapke, a obrazi su mi puni rupa. To nije zato što sam star, ne, takav sam otkako sam odrastao, to je zbog bolesti. Niko ne govori o bolesti, ali zbog nje sam bez nosa, s rupama u obrazima i oko usta. Bolest je sve izjela. Ne znam joj ime. Jednog dana, Tata je još na Almi, preturam po njegovim stvarima, po radnoj sobi, i nalazim fasciklu zatvorenu kanapom, na fascikli čitam svoje ime Dominik. U fascikli su dokumenta, moja krštenica izdata u Taun Holu u Moki, spiskovi ocena iz škole Le Bori, kao i pismo jednog lekara, napisano na engleskom, rečima koje ne razumem, i gore, crvenim napisan neobičan znak, da ga ne bih zaboravio, prepisujem ga u svesku, da bih jednog dana saznao šta on znači, zato što shvatam da je to slovo ime bolesti koja mi izjeda: Σ.